

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1375421/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב מיכאל עמוס

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד דב פרימר, עו"ד אליחי קדוש ועו"ד נעם גלזר)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אבנר סאלם, עו"ד שירה דרורי-סאלם ועו"ד אליסף היילברון)

הנדון: חיוב בעל 'רועה זונות' והפוגע באשתו פיזית וכלכלית בכתובה גם בהעדר התראה; גדרי התראה ומשמעותה של האפשרות שהתנהגות הבעל נובעת מבעיה נפשית

פסק דין

הערעור שלפנינו הוא על חיוב הבעל [בבית הדין הרבני האזורי ירושלים – בהרכב הדיינים: הרב אוריאל לביא – אב"ד, הרב דוד דב לבנון והרב חיים ו' וידאל] לשלם את כתובת האישה בסך 180,000 ש"ח.

גלגולו של תיק זה בקצירת האומר:

הבעל חויב בבית הדין קמא לגרש את אשתו ולשלם לה את כתובתה. משסירב לגרשה אף הוטלו עליו סנקציות. הבעל ערער לפנינו על החלטות בית הדין קמא, אולם לאחר מכן נתן את הגט לאשתו, ונותר לפנינו הערעור על החלטת בית הדין קמא בעניין חיובו בכתובה.

בא כוח הבעל אינו חולק על הגדרתו של הבעל 'רועה זונות', אלא שלטענתו, המנומקת לדבריו הלכתית [על פי דברי החכם צבי (סימן קלג) שהתנה בכך את חיוב הגט שכתב האגודה (יבמות פרק ו סימן עז) ושנפסק על פיו בדברי הרמ"א בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קנד סעיף א) לגבי 'רועה זונות'] יש צורך בהתראה, ומאחר שלא הייתה התראה אין אפשרות לחייב בגט וממילא אין גם חיוב בכתובה.

כמו כן טען בא כוח הבעל שבית הדין הסיק מסקנות מהגדרתו שהחיוב בגט נובע גם מבעיית הכפייתיות (O.C.D.) של הבעל, אך בית הדין לא בירר את מהותה ולא בירר את היכולת לחזור ולהתרפא מן הבעיה.

מנגד טענו באי כוח האישה:

האישה התחנתה עם בעל בחור ישיבה, חשבה שהוא צדיק המקפיד על דקדוקי צניעות וגילתה כי הוא מתנהג כאחרון הכוזבים והסוטים. האישה עבדה כדי לפרנס את בעלה וחמשת ילדיה 'בידיעה' שבעלה שוקד על התורה, והיא עושה מצווה ששכרה לעולם הבא – "נשים במאי זכייין..." (ברכות ז', א) והתברר לה שהוא הולך בזמן הזה לזונות ופרוצות. אין על כך מחילה ולא סליחה. האישה עבדה קשה לפרנסת את הבית וגידלה חמישה ילדים, כשהיא אינה מורשית לקנות ירקות "כי אין כסף", כשאת כספה לקח הבעל לזונות. אין דבר נתעב מזה.

הגירושין 'יצאו ממנו', על התנהגות מעוולת זו – אין כפרה וסליחה, ואין שום צורך בהתראה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אישה שמוצאת בטלפון הסלולארי של בעלה מאות שמות של סרסורים וזונות זכאית לדרוש את כתובתה ללא התראה. גם אישה שבעלה פוגע בה בגירוד פטמותיה עד כדי פציעה, כבעל זה – לא צריכה התראה כדי לדרוש את כתובתה.

לאחר העיון בית הדין דוחה את הערעור מן הטעמים דלהלן:

המעייין בדברי בעל האגודה [שעליהם נסמכה טענת המערער] יראה כי לא הוזכר בדבריו דין התראה כלל, ואדרבה הרי כתב שהחיוב הוא רק אם יבואו עדים מעצמם או כשהודה מעצמו ולא מוטל על בית הדין לחפש את העדים "דכל ישראל בחזקת כשרות", ודברים אלו מתאימים למצב הכתוב בתחילת הדברים "לאה טוענת על ראובן" "והוא כופר", ותו לא. ולדברי החכם צבי צריך לומר גם שכבר הוכח שראובן עבר על איסור והתרו בו, ומסתבר שבאופן זה אין להחזיקו "בחזקת כשרות". וכבר ציין בית הדין קמא, כמה אחרונים שלא הסכימו עם דברי החכם צבי.

ויש להבהיר כי הערעור שלפנינו אינו על חיוב הגט שאז אפשר לדון בדברי החכם צבי. הנידון שלפנינו הוא הכתובה וחיוב הממון, ומאחר שמעיקר הדין נראה שברושה זונות אין צריך התראה [כפשוטו דברי האגודה והרמ"א ושלא כדברי החכם צבי], הרי שלפחות לעניין הכתובה אפשר לחייבו.

ויש להוסיף: בית הדין קמא דן מצד דברי השבות יעקב (חלק ג סימן קכז) שבדבר מפורסם אינו צריך התראה. ואף שהמעייין במקור התשובה [העוסקת ב'משמשותו נידה'] יראה שדן שם יותר מצד מה שלימדו אותה והזהירו אותה בשעת הנישואין להיות זהירה בנידתה, ושוה נחשב התראה, מכל מקום דנו מכאן להוכיח כי בכל דבר שידיעתו ברורה נחשב הדבר כהתראה. וכך כתוב בפסק דין שבקובץ תשובות הרב אלישיב (חלק ב סימן קעט) ובפסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל (חלק א, עמ' 336, פסק דינם של הדיינים הרבנים עדס, אלישיב וזולטי) על בסיס דברי שבות יעקב אלו:

ואם כן, גם במקרה דידן, שדבר ידוע הוא שמעשה כזה של שפיכת נוזל חריף על הבעל הוא מעשה פלילי ועבירה חמורה – אינה צריכה התראה על זה והיא יוצאת בלא כתובה גם בלא התראה.

וברור כי במקרה שלפנינו הוא ידיעה פשוטה לכל העולם שהתנהגות זו היא איסור ופגיעה אנושה בחיי הנישואין, ואי אפשר להעלות על הדעת שאישה כלשהי תסכים לחיות עם בעל מעוול במעשים שעשה.

ומסתבר לומר שגם למי שסובר ש'עוברת על דת' צריכה התראה לאיבוד כתובה מכל מקום 'עובר על דת' – כדי לחייבו בה – אין צריך. והטעם הוא פשוט, שהאישה מוחזקת בזכות לקבל כתובה ועל כן צריך להתרותה על ההפסד אולם האיש הוא בחזקת חיוב בכתובה, וכל שחייב להוציא הרי שחייב גם לשלם כתובה. וכן נראה להוכיח ממה שנקט הרמ"א (שם סעיף ג) לגבי דין מכה אשתו "בלבד שמתרין בו תחילה פעם אחת או שתיים כי אינו דרך בני ישראל להכות נשותיהם ומעשה גויים הוא", ומבואר שאין אומרים לו שיתחייב כתובה ואף אין צריך לומר לו שיתחייב להוציא, אלא סגי בכך שאומרים לו שאין זה דרך בני ישראל.

עייין בפד"ר (שם) שכתבו:

אף על גב דבתשובת הרשב"א סימן תק"ס משמע דגם במשמשותו נדה בעי התראה, היינו דאזיל לשיטתו שם שפסק דבעי התראה לומר לה שתפסיד כתובתה, וכל שלא אמר לה כן הוי כלא התרה בה. אבל לפי הסכמת האחרונים כדעת הרי"א"ז בשלטי גיבורים, וכן משמע בבית שמואל וכן כתב בתשובת מהר"ח"ש, דאין צריך לומר לה כן, הרי דההתראה בזה הוא רק הודעה שתזהר בנדותה, וזה – הכל יודעים ואינה צריכה עוד התראה יותר. ואם כן, גם במקרה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דין, שדבר ידוע הוא שמעשה כזה של שפיכת נוזל חריף על הבעל הוא מעשה פלילי ועבירה חמורה – אינה צריכה התראה על זה והיא יוצאת בלא כתובה גם בלא התראה.

ואשר למה שדן החכם צבי (שם) שבעשה תשובה אין לחייבו – מכל מקום מבואר שם שבקיבל תשובה ועבר שנית אין אומרים כך, שכתב "ומכל שכן ברועה זונות שבא לשוב בתשובה, שאף בעל האגודה מודה שאין כופין אם לא בשעבר על קבלתו פעם ושתיים". והמעייין בחומר שבתיק יראה כי סמוך לתחילת נישואי הצדדים שלח האיש מכתבים לרבנים ובו מבקש דרך תשובה על "נפילות":

בבושת פנים אבקש מהרב שליט"א שיורני דרך תשובה, שלפני החתונה הייתי פרוץ מאוד בענייני קדושה (אינטרנט, שז"ל וכו') וגם לאחרונה נכשלתי כמה פעמים. באמת ברצוני מעתה להתנהג תמיד כפי שצריך, אך כיצד אתקן את אשר עשיתי, ובפרט שהעובר לא יינזק מכך? כמו כן במה עוד ראוי להתחזק ולהשתדל לטובת העובר ברוחניות ובגשמיות? אני מתנצל שאני מצער ומטריח את הרב, אך ברצוני לשוב בתשובה שלמה, ואודה מאוד אם הרב יואיל להשיבני.

והרי 'תשובה' זו לא עזרה ואדרבה מכלל 'הרהורים' עבר למעשי איסור של ממש, ומדובר בהתמכרות ממשית ומי ערב בדבר שיצא מכך, וכעניין זה כבר כתב דיני בבית הדין האזורי (שראו את ההתנהלות 'בזמן אמת') לדחות את טענת 'התשובה'.

וגם יש לדון שברגיל בכך אין צריך התראה, וכפי שנראה שנוטה דעת הגר"א (סימן קטו אות יב), וכאן הרי כבר שנים רבות נוהג כן, וביותר שמטעם זה שמדובר על התמכרות של ממש וסביר להניח כי אין לאיש שליטה על מצבו הרי גרע מכל הני דפרק המדיר. ודומים הדברים ממש לדברי התשב"ץ (חלק ב סימן ח):

עוד שאלת: אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו, והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה, והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות, וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים, והיא אינה יכולה לבא לבית דין מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובתה בבית דין שתפסיד אותה – הודיענו מהו הדין בזה.

תשובה: קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה, דקיימא לן "לחיים ניתנה ולא לצער", דנפקא לן מקרא דכתיב "כי היא היתה אם כל חי" – בפרק אף על פי (כתובות סא ע"א). ואפילו במדיר את אשתו בדברים שאין לה צער כל כך אמרינן "יוציא ויתן כתובה" כדאיתא ב'המדיר' בהרבה מקומות (ע"א; ע"ב), דוק ותשכח, כל שכן בצער תדיר שיש לנו לומר "יוציא ויתן כתובה" לפי "שאיין אדם דר עם נחש בכפיפה".

הן הן הדברים במקרה שלפנינו: הדברים שעשה הבעל לאישה הם מעשים ממושכים של תיעוב ורמייה ושל קלקול חיי המשפחה, שאין כדוגמתם לכלל "אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת". כמפורט בדברי באי כוח האישה האמורים לעיל.

על פי האמור בטענות האישה, שלא הוכחשו לעיל, ועל פי דברי התשב"ץ הנ"ל: דל מהכא את עניין 'רועה הזונות' – הבעל חייב בכתובת אשתו.

אף על פי כן מצאנו להאריך קמעה ולהוכיח שברועה זונות חייב בכתובה ותוספת כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החיוב בכתובה ובתוספת כתובה ברועה זונות

חיוב בתוספת כתובה – לו יהי שנדון את הבעל כרועה זונות – יש לדון בו.

השולחן ערוך (סימן קנד סעיף א) פסק את דברי המשנה (כתובות עז, א) לגבי מוכה שחין, ריח הפה, בעל פוליפוס, מי שהיתה מלאכתו בורסקי וכדומה, שכופין אותן להוציא וליתן כתובה. וזו לשונו:

אלו שכופין אותם להוציא וליתן כתובה: מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם, או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי, או להיות מחתך נחשת מעיקרו.

ודעת הבית שמואל (שם ס"ק א) דבכל הנהו לית להו תוספת כתובה, וזו לשונו:

ולענין תוספת כתובה: עיין סעיף ז' [ש]כשכאה בטענה 'חוטרא לידה' אין לה תוס' כי 'למשקל ולמיפק לא הקנה לה' – כן הדין בכל הני: אין לה תוספת. אפילו במוכה שחין, דצריך לגרשה לטובתו, מכל מקום נראה דאין לה תוספת.

וסברה זו כבר כתב הדרכי משה (על הטור שם ס"ק א) אלא שהביא מדברי הר"ן בפרק אלמנה נזונית (כתובות נט, ב מדפי הרי"ף) שכתב שיש לה תוספת, והבית שמואל (שם) תמה על הדרכי משה שלא נמצא כן בדברי הר"ן.

ואם כן, לדעת הבית שמואל, אף שלהוציא כופין אותו שלא מרצונו, שהרי רק מחמת מאיסותו על האישה צריך להוציא, מכל מקום כיוון שלא מרצונו הוא – אין לחייבו בתוספת, שהרי תוספת זו מתנה היא שנתן הוא לה ותלי בדעתו, ובזה אמרינן דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה.

אומנם בדין רועה זונות מצאנו מחלוקת אם חייב בתוספת כתובה:

הגר"ש אלישיב (פד"ר חלק ח, בפסק דין המתחיל בעמ' 275, עמ' 278) כתב:

[...] **במה דברים אמורים?** כשכאה מחמת טענה "בעינא חוטרא לידא", או כשחלה הבעל ונעשה מוכה שחין או בעל פוליפוס וכיוצא בזה, **דאין בידו להפטר מגורם זה**, דכהאי גוונא יכול הבעל לומר "אדעתא דהכי לא אקני לך". אבל בגורם כזה שבידי הבעל להסירו, כגון שהבעל רועה זונות שבידו לעזוב דרכו ולהתייצב על דרך טוב – **בכהאי גוונא לא הפסידה מתנותיה, ודינו כמגרש מרצונו, ואף חייב לשלם לה תוספת כתובה.** (ולפי זה צריך לומר מה ששנינו במשנה – כתובות דף עז "ואלו שכופין להוציא [...] המקמץ והמצרף נחושת" וכו', וכן הוא בשולחן ערוך סימן קנד, ועל זה כתב הבית שמואל "כן הדין בכל הני: אין לה תוספת כתובה", דמשמע דקאי גם על מקבץ צואת כלבים, בורסקי, מחתך נחשת מעיקרו – דמיירי באופן דלית ליה מגרמיה כלום, ואין לו ממה להתפרנס, ובעל כרחו הוא נאלץ להתעסק בעבודות הנ"ל).

כלומר הגר"ש אלישיב מחלק בין דבר שבידי הבעל להסירו, שבמקרה כזה חייב תוספת כתובה, דבכהאי גוונא הווי כמגרש מרצונו – ולדעתו 'רועה זונות' הוא בכלל זה, דבידו לעזוב דרכו הרעה – לבין מוכה שחין ובעל פוליפוס, שאין הדבר בידו, שבכהאי גוונא אינו חייב בתוספת כתובה דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה.

הגר"ש ישראלי (שם עמ' 279–280) חלק עליו וכתב:

ונראה שדברי הבית שמואל והחלקת מחוקק – יסודם בהלכה המבוארת ברמ"א (אבן העזר סימן עז, ג) **בדינא דמתבתא שאומרת "מאיס עלי" באמתלא מבוררת**, "כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממנו". ובאמתלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זו, לאחר שנתבררה לבית דין התנהגותו הנלווה, אינה צריכה לא השבעה ולא קבלה בחרם כמבואר בתשובת מהרש"ל (סימן ט):

בנדון זה, שהיא אמרה שהוא מאיס עליה מחמת מעשיו הרעים [וכו'] אין לך מאיס גדול מזה, ומי לא יודה בזה שהוא מאוס ממש ושנוי בעיני אלקים ואדם אף אם היא לא טענה, קל-זחומר שטענה [וכו'] בנידון דידן לא משבעינן [וכו'].

ואף על פי כן ההלכה בזה שמחזירה כל מה שנתן או כתב לה. והוא משום שלא כתב לה אדעתא דתיפוק מיניה כמבואר שם בביאור הגר"א.

והרי גם כשעוסק במלאכה בזויה ומסריחה – הא דכופין להוציאה הוא מפני שטוענת שמאוס עליה ואינה יכולה להזקק לו. אם כן, כשם שכשהוא גרם שימאס עליה – אף על פי כן חייבת להחזיר המתנות וכן אינה נוטלת כלום ממה שכתב לה, כן בהא דכופין להוציאה כשמאוס עליה בשל התעסקותו.

ובפשטות דברי הבית שמואל בסימן קנ"ד שבהללו שכופין להוציא מכל מקום אין לה תוספת כתובה, קאי על כל המבואר שם בסעיף זה – כולל גם במה שכתב הרמ"א שם מהאגודה, דברועה זונות יש אומרים שכופין להוציא, וגם על זה קאי מה שכתב הבית שמואל דמכל מקום תוספת כתובה אין לה, דאי לאו הכי הווי ליה לפרושי. וכן קאי על זה דברי החלקת מחוקק. ואין מקום לחילוק של מעלת כבוד תורתו הרמה, דמאחר שבידו לתקן דרכו ולהתייצב על דרך טוב – בכהאי גוונא לא הפסידה מתנותיה, ודינו כמגרש מרצונו ואף חייב לשלם לה תוספת כתובה.

ולפי מה שכתבתי, שמקור הדברים ברמ"א בדינא דמתיבתא: הרי שם גם כן המדובר בכהאי גוונא, שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו, דיכול לתקן דרכו ולהתייצב על דרך טוב, ומכל מקום חייבת להחזיר המתנות ומפסידה כל מה שכתב לה. והטעם פשוט כי אף על פי שהוא הגורם והוא הפושע, והיא אנוסה למאוס בו כיון שהוא מאוס בעיני אלקים ואדם, כלשון המהרש"ל, מכל מקום אמדינן לדעתיה שאינו רוצה לתת לה מתנות בכהאי גוונא דלמיפק קאי.

לדברי הגר"ש ישראלי אין לחלק בין מקום שיכול לתקן דרכו לבין מקום שאין הדבר בידו, וכל דסיבת החיוב להוציא היא מחמת שהוא מאוס עליה – אין לה תוספת כתובה ושאר מתנות, וראייתו מדברי הרמ"א (סימן עז) בדינא דמתיבתא במי שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו דאף יכול לתקן דרכו מכל מקום מתנותיה חוזרות כיון דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה. לכן לדעתו גם ברועה זונות שכופין אותו להוציא כפסק הרמ"א – אין לחייב תוספת כתובה ואין לחלק בין זה לבין כל הני שהוזכרו במשנה (כתובות עז, א) ופסקם השולחן ערוך (סימן קנד סעיף א).

הגר"ש ישראלי מוסיף לדקדק שבפשטות דברי הבית שמואל קאי על כל הסעיף, גם על דברי הרמ"א וממילא הם אמורים גם בדין רועה זונות.

אולם יש לדון בדברי הגר"ש ישראלי, דהנה בפרק המדיר ישנן כמה משניות וגמרות העוסקות בחיוב להוציא:

במשנה (דף עא, ב) איתא:

המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה [...] יוציא ויתן כתובה [...] המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה – יוציא ויתן כתובה [...] אמר לה "על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי" או "מה שאמרת ליך", או "שתהא ממלאה ומערה לאשפה" – יוציא ויתן כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובגמרא (שם עב, א) מובאת ברייתא נוספת: "המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאל נפה וכברה ריחים ותנור – יוציא ויתן כתובה, מפני שמיאיה שם רע בשכינותיה."

דינים אלו נפסקו באבן העזר (סימן עד סעיפים ג-ה) ובירורה דעה (סימן רלה סעיפים ג-ד).

בכל המקרים הללו הדין הוא פשוט שנותן לה תוספת כתובה.

במשנה (דף עז, א) מובאים כל המקרים (שנפסקו בסימן קנד סעיף א) של ריח הפה וריח החוטם, מוכה שחין, בעל פוליפוס, מקמץ, מצרף נחושת וכו'. ובמקרים אלו כתב הבית שמואל שאינה מקבלת תוספת כתובה.

האגודה תמך את פסיקתו בדין רועה זונות על שלוש רגלים: קרא, גמרא וסברא. סברתו היא "דלא גרע מכל הנהו דפרק המדיר". ויש לעיין לאיזה מקרים בפרק המדיר כוונת האגודה לדמות, למקרים של המשנה (בדף עא) דהמדיר וכו', או למקרים של המשנה (בדף עז) דריח הפה וכו'?

והנה בבית יוסף הביא את דברי האגודה בסימן קנ"ד, ומוכח שדימה דין רועה זונות להא ריח הפה ובורסקי (שנדונו שם) ולא למדיר, וכן נראה לכאורה לדייק גם מדברי הרמ"א שהביא הא דרועה זונות דווקא עם דינים אלה (בסימן קנד ולא בסימן עד). ומכאן משמע כדברי הגר"ש ישראלי שדין רועה זונות דמי לגמרי לדין ריח הפה וממילא לדעת הבית שמואל ייפטר מתוספת כתובה, אלא שעל דיוק זה יש להעיר דהרמ"א הביא שם גם דין דעובר על דת שפושע בה כגון שמאכילה דבר איסור, וכן דין הנודר ואינו מקיים, ובזה פשוט שיש לה תוספת, ואם כן בהכרח שדברי הבית שמואל לא קאי על כל מה שנזכר בדברי הרמ"א.

ונראה לאמור ביסוד העניין, דהנה באמת יש להבין מה ההבדל בין הני (דף עא) להני (דף עז), ונראה בפשטות דבכל הני (דף עז) כגון ריח הפה או ריח החוטם, או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי, מדובר במקרים שאין הבעל עושה את הדברים נגד אשתו כדי לפגוע בה, אלא שהוא מאוס עליה, אם מחמת מחלתו או מחמת עיסוקיו. במקרים אלו אין כוונתו לפגוע בה אלא שהיא אינה מסוגלת לשאת יותר חיים כאלו והוא מאוס עליה. אבל (בדף עא) במדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה או שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או שאמר לה "על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי" או "מה שאמרת לי" – אין הבעל מאוס על אשתו אלא שהוא עושה מעשים כדי לפגוע בה על ידי שמדיר אותה מלילך לבית אביה וכדומה. לכן: במקרים שהוא פוגע בה ומעשיו מכוונים נגדה, ברור לחז"ל שכשמוציאה חייב הוא גם בתוספת כתובה. מה שאין כן במקרים שהוא לא מתכוון לפגוע בה, אלא שהוא או מעשיו, כגון מקבץ צואת כלבים, מאוסים עליה, ככהאי גוונא אמרינן דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה וכמו שכתב הבית שמואל.

ועל פי זה לא צריך להידחק ולהעמיד במי שמקבץ צואת כלבים, בורסקי ומחתך נחושת כפי שכתב הגר"ש אלישיב "דמיירי באופן דלית ליה מגרמיה כלום, ואין לו ממה להתפרנס, ובעל כרחו הוא נאלץ להתעסק בעבודות הנ"ל" כדי שלא יהיה בכלל "גורם כזה שבידי הבעל להסירו ודינו כמגרש מרצונו, ואף חייב לשלם לה תוספת כתובה", שהרי לדברינו כל שהוא לא פועל נגדה אלא עושה לפרנסתו והיא מואסת בו אין לה תוספת כתובה.

על כן אף אם נקבל את סברת הגר"ש ישראלי במוכה שחין או בעל פוליפוס או בורסקי וכיוצא בהם, שאכן דינם כאומרת 'מאוס עלי', לא נקבל את דבריו ברועה זונות:

לדעת הגר"ש ישראלי יש לומר דהסיבה שכופין אותו להוציאה היא משום 'מאוס עלי', דהיינו משום שהוא מאוס עליה ואינה יכולה לחיות יותר עם איש כזה ועל כן אין לה תוספת כתובה לדעת הגר"ש ישראלי. וביאר הגר"ש ישראלי בפסק הדין הנ"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שטעם זה, שעל ידי שרועה זונות יאבד ממונו, אינו הנימוק היחיד ולא העיקרי. ועיקר הטעם נראה שהוא משום דגרע מכל הני דפרק המדיר, שקפידתה של האשה וקנאתה בירך חברתה נפקת ברא גדולה ביותר. ומשום כך הוא דכייפינן להוציא, אבל מטעם שמכלה ממונו לחוד – באמת אין כופין להוציא.

ופירוש הדברים לפי שיטה זו, שאישה שיודעת שבעלה חי עם נשים אחרות – סלידתה ממנו גדולה מריח הפה וכדומה ולכן כופים לגרש אבל אין בזה כדי לחייב תוספת כתובה דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה.

אולם לדברינו אכן המקרים של רועה זונות שונה. הרמ"א (שם, סימן קנד סעיף א) כתב:

ויש חולקין ואומרינן דאין כופין למתנכר [=מומר] או שאר עובר על דת (תשובת מהר"ם), אלא אם כן פושע לה, כגון שמאכילה דבר איסור (מהרי"ו סימן כב), או שעבר על חרם ששעבד עצמו נגדה שלא להקניטה ושלא להכותה, או שנודר ואינו מקיים, שבניו מתים בעון נדרים (הגהות מיימוני סוף אישות). מי שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו – אם יש עדות בדבר, שראו אותו עם מנאפים או שהודה, יש אומרים שכופין אותו להוציא, אבל משום שמביאין לו ילדים נכריים אין לחוש, דילמא משקרים עליו (חידושי אגודה דיבמות).

בכל המקרים האלה של נודר שבניו מתים, מתנכר, מאכילה איסור ורועה זונות – החידוש הוא שאף על פי שלכאורה המעשים אינם נגדה כמו מדירה שלא תלך לבית אביה, ששורש הפעולה הוא נגדה, כיוון שהתוצאות הן פגיעה ישירה בה על ידי מעשיו חייב לגרש ולתת לה את כתובתה.

ובדברי החזון איש (אבן העזר סימן סט אות כב ד"ה "דיני תוספת") מצאנו יסוד לסברה זו, שכתב: וזו לשונו:

והאומר "אי אפשר אלא כמנהג הפרסיים" (כתובות דף מח, א), דאמר "יוציא ויתן כתובה" – נראה דיש להן תוספת [כתובה], וכל שכן במורד מתשמיש או אומר אינו זן ואינו מפרנס דמחייבין ליה לגרש, יש להן תוספת, וכן במדיר את אשתו (כתובות דף ע, א) יש לה תוספת, דכל שהוא מעיק לה, הוי כמוציאה לדעתו.

אמנם בהמשך דבריו שב החזון איש וחלק גם על עצם דברי הבית שמואל, וכתב שם:

ויש מקום לומר דאלו שכופין להוציא מודה רבינו חננאל דיש להן, דכיון דאנוסה היא חשיב כמוציאה הוא, ודלא כבית שמואל סימן קנ"ד ס"ק א, וכל שכן בנעשה מקמץ שלא לדעתה [...] ומיהו במורד בבחירת לב, כמו מדיר ונעשה מקמץ, ודאי יש לה תוספת [...] וגם בנעשה מוכה שחין יש לומר דיש לה תוספת, שזה אונס יותר גדול אצלה, ואי אפשר לה למיקם קמיה ולא מיקרי דאיהי מפקה נפשה.

והיינו שלדעתו שכל שהיא אינה הגורמת ליציאתה והדבר נכפה עליה – יש לה תוספת כתובה, אבל גם עצם ההסבר שכאשר הבעל פוגע בה יש לה תוספת כתובה [גם טרם שחלק על דברי הבית שמואל] כבר נמצא בדבריו.

וחילוק זה מופיע גם בחתם סופר (כתובות עב, א, מהדורא תליתאה):

מתניתין: ואלו יוצאות שלא בכתובה – מסדור משנתינו משמע דקחשיב תחלה כל הני ד"יוציא ויתן כתובה" ואחר כך "ואלו יוצאות שלא בכתובה" ואחר כך "ואלו כופין להוציא", עיין תוספות ריש פרק אלו טריפות [חולין מב, א ד"ה אלו] (שחילקו בין לשון "אלו" ללשון "ואלו" שמשמעה "ואלו" שטרפות הן בניגוד לקודמות, וכך כאן "ואלו כופין" בניגוד לקודמים). [ואם כן, לסברת תוספות לעיל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ריש פירקין [ע, א] ד"ה יוציא וכו' דגם שם כופין להוציא – [קשה:] נהי דיהבי טעמא מאי טעמא לא חשיב להו בהדי הנך דכופין, מכל מקום מלשון "ואלו כופין" משמע אינך אינך בכלל "אלו". וצריך לומר דאלו – "יוציא ויתן כתובה", דאף על גב דכופין אותו מכל מקום כיון שהוא גרם יתן כתובה, אבל "אלו כופין" ולא יתן כתובה, כיון שהוא לא גרם, דאפילו מצרף ובורסי אינם מתכוונים להקניט ולצער כמו שכתבו תוספות שם [=ע, א ד"ה יוציא], וזה דלא כמו שכתבו תוספות לקמן ע"ז ע"א ד"ה כופין. וצריך עיון.

וזו לשון התוספות (שם ע, א):

ואם תאמר: אם כן, אמאי לא תני להו בהדי הנך שכופין להוציא (לקמן דף עז, א)? ויש לומר דלא תני במתניתין אלא כגון מוכה שחין ובעל פולפוס, דאתיין ממילא. אבל הנך, דאתיא כפייה דידהו על ידי פשיעת הבעל – לא קתני. ומקמץ ומצרף ובורסי דקתני, אפילו נעשו אחר שנשאו – ניחא, שאינם מתכוונים להקניט ולצער האשה.

ועל פי סברתנו שבמקום שהבעל עושה מעשה ישיר נגד האישה ופוגע בה יש חיוב תוספת כתובה נבין גם את דברי הרשב"א (בתשובות המיוחסות לרמב"ן סימן קב) שכתב לגבי בעל המכה אשתו, וזו לשונו:

גוערים אותו ומייסרין ומודיעין שאם יכה שלא כדין שיהא חייב להוציא וליתן כתובה, שאפילו על שאר דברים שאין לה כל כך צער, כגון שמדירה שלא תלך לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה או אפילו שלא תשאל נפה וכברה מחברותיה או שלא תשאל להם, הוא מוציא ונותן כתובה, כל שכן במכה ופוצע ומצערה בגופה.

מבואר שדימה מכה אשתו דווקא להא דמדיר אשתו (המשנה בדף עא) ולא לריח הפה וריח החוטם (המשנה בדף עז), והיינו משום שמכה דומה דווקא להני דמדירה, כיוון שהוא פועל נגדה ופוגע בה, ועל כן גם יש לה תוספת כתובה.

סיכומו של דבר: להלכה בבעל רועה זונות – לא מבעיא לדעת הגר"ש אלישיב הקובע כי דברי הבית שמואל שבמוכה שחין וכדומה הפסידה תוספת אבל בדברים שבידו לתקן הוא חייב בכתובתה, אלא אף אם נקבל את סברת הגר"ש ישראל במוכה שחין אין לה תוספת מדין 'מאיס עלי' הרי ברועה זונות כיוון שכתב האגודה את הטעמים: (א) "דכתיב (בראשית לא) 'אם תקח נשים על בנותי'", שזו פגיעה ישירה באישה ביחסי האישות; (ב) "דאמרינן [...] ובנדון זה כתיב (משלי כט) ורועה זונות יאבד הון", שזו פגיעה ישירה בפרנסת האישה; (ג) הסברה "גרע מכל הנהו דפרק המדיר", דהיינו שרועה זונות פוגע באישה פגיעה ישירה גדולה הרבה יותר מהמדיר "על מנת שלא תלכי לבית אביך" או "שלא תשאל להם" – יוציא ויתן כתובה. קל-זחומר לשיטת החזון איש שאפילו במוכה שחין – יש לה כתובה כי הגירושין 'לא יצאו ממנה', כיוון שאין היא יכולה לסבול.

אשר למה שטען בא כוח הבעל שבית הדין הסיק מסקנות מהגדרתו שהחיוב בגט נובע גם מבעיית הכפייתיות (O.C.D.) של הבעל, שלגביה טען שבית הדין לא בירר את מהותה ולא בירר את היכולת לחזור ולהתרפא מן הבעיה:

בעניין אחד אנו נוטים להסכים עם המערער והוא לגבי הקשר שעשה בית הדין קמא בין עניין הכפייתיות (O.C.D.) לבין עניין התמכרותו של הבעל. ודומה שדברים אלו אינם מוכרחים ואף שנרמזו על ידי המומחה במכתבו מכל מקום אין שם תלות ישירה אלא שיש השלכה מדבר אחד לדבר האחר. כמובן יש בכל מחלה נפשית להשפיע על מצב נפשי, אולם דומה שהכפייתיות אינה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גורם ישיר להתמכרות שהיא בעיה נפשית העומדת בפני עצמה, ויש להבדיל בין שני תחומים אלו: הכפייתיות אינה דבר שמביא האדם על עצמו אלא גזרת שמיים, ולהבדיל ממנה: התמכרות, לפחות בשלב הראשון שלה, היא פרי יוזמתו של האדם, ואף שייכתן כי בשלבים מאוחרים יותר כבר יש לו פחות שליטה על מעשיו – מי שיצר התמכרות זו הוא האדם עצמו, ולכן – להבדיל ממוכה שחין – יש לחייבו בכתובה. לכן: אדרבה, ככל שנקבל יותר את עמדת הבעל בנושא הכפייתיות, הגורסת יותר יכולת של הבעל לשלוט במעשיו, כך יותר האחריות למעשיו גדלה והתוצאה היא שהוא חייב בכתובה.

דינים העולים

- א. בעל המוחזק 'רועה זונות' חייב לגרש וחייב בכתובה ובתוספת כתובה.
- ב. בעל המציק לאשתו לאורך שנים, חי את חייו עימה במרמה, 'עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפינחס' – חייב לגרשה ולשלם כתובה ותוספת.
- ג. האישה – לאחר שנים של התעללות ורמייה – לא צריכה להסכים לבקשות של שלום ושינוי דרך.
- ד. במקרה שלפנינו הבעל עצמו פנה לרבנים וביקש דרך לתשובה, אין לך יותר 'התראה' (שתכליתה לברר את המודעות לאיסור) מזה.
- ה. בעל החייב בכתובה – אין צורך להתרות בו כשעובר על דת שהוא חייב בכתובה.
- ו. להלכה נפסק שבמקום שצריך להתרות, בעוברת על דת, צריך להתרות על המעשה ולא צריך להתרות על הפסד הכתובה.

לסיכום

- א. הערעור נדחה, וחבל שהוגש.
- ב. ההפקדה שהפקיד המערער על סך 10,000 ש"ח תועבר למשיבה לכיסוי הוצאות המשפט. אשר לבקשת המשיבה להוצאות הדיונים בבית הדין האזורי, זכות המשיבה לעתור לבית הדין אחר הכרעת בית הדין קמא בכל ענייני הממון הנדונים שם.

הרב אליעזר איגרא

מצטרף למסקנות.

הרב שלמה שפירא

מצטרף למסקנות.

הרב מיכאל עמוס

- א. נפסק כאמור.
 - ב. פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת הפרטים המזהים.
- ניתן ביום כ"ד בטבת התשפ"ג (17.1.2023).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב מיכאל עמוס

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה